

Mazalová, Lucie

Eschatologie v kázání *Confirmate corda vestra*

In: Mazalová, Lucie. *Eschatologie v díle Jana Husa*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, pp. 261-269

ISBN 978-80-210-7953-3

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134349>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

10. ESCHATOLOGIE V KÁZÁNÍ

CONFIRMATE CORDA VESTRA

Kázání *Confirmate corda vestra* (Iac 5, 8)¹ Hus přednesl 3. 12. 1409.² O situaci, v níž Hus proslovl toto univerzitní kázání na paměť Karla IV., jsem hovořila již v souvislosti s kázáním *Spiritum*. Roky 1408 a 1409 se nesly ve znamení Husových sporů zejména s arcibiskupem kvůli tomu, že arcibiskup zakazoval Wyclifovy knihy. Kázání *Confirmate* působí na toto období poměrně klidně a zvláště v závěru vyznívá značně pozitivně. Je to způsobeno tím, že *Confirmate* je určeno hlavně studentům,³ že je nejen kritikou současnosti, ale především manuálem pro budoucí kazatele, kteří současně hříchy budou pranýřovat.

Osou kázání zůstává jako obvykle Husova snaha přesvědčit posluchače o nutnosti dobrého jednání pro jejich spásu, a v tomto případě také pro spásu v budoucnu jim svěřených oveček, a eschatologické výroky mají posluchačům ukázat smysl pozemského života, který spočívá právě v procesu získávání zásluh. Tentokrát nabízí možnost rozvinout eschatologii v kázání již samotné jeho téma Iac 5, 8. Kromě tohoto tématu, díky kterému Hus ukazuje očekávání příští Páně jako nezbytnou charakteristiku současnosti, se však Hus pouští do úvah souvisejících i s dalšími posledními věcmi – do rozvažování o smrti, o Posledním soudu a dotýká se i tématu pekla. *Confirmate* je tak na eschatologické výroky velmi bohaté. Dá se dokonce říci, že v něm Hus rozvinul svoji nauku o dobrém jednání právě téměř výhradně prostřednictvím eschatologie. A jsou zde ještě dva rozdíly oproti kázáním *Diliges*, *State a Spiritus*. Díky tomu, že *Confirmate* má připravit pro praxi budoucí kazatele, Hus nahrazuje obvyklou ostrou kritiku úvahami nad marností

1 Pracuji s edicí SCHMIDTOVÁ, A. *Positiones*, s. 119–130. Dostupné rovněž v: Op. II, f. 40r – 42r (Op. 1715 II, fol. 62^a – 66^b).

2 *Positiones*, s. 236. Jedná se o tzv. vyšší homilii (tamtéž s. 229).

3 NOVOTNÝ, V. *M. Jan Hus I, I*, s. 383.

světských, pomíjivých lidských tužeb a spíše než praktickou ukázkou hrozeb a výzev, v nichž kazatel využívá posledních věcí, Hus tentokrát detailně přemítá nad tím, jak se poslední věci odrážejí ve vnímání a pocitech člověka a jak ovlivňují jeho myšlení. Podrobně popisuje to, čeho jindy využívá jako přesvědčovacího prostředku ve své kazatelské praxi.

A tak kromě toho, že nám Hus nabízí bohatý materiál ke studiu svých vlastních nebo převzatých výroků o jednotlivých posledních věcech, sám hovoří o tom, jakou funkci kázání a výroky o posledních věcech mají (nejen v *Confirmate*), a rovněž alespoň částečně objasňuje svůj názor na to, co vše by se mezi poslední věci mělo počítat.

„Confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquabit“ (Iac 5, 8) je výrok, který pro Husa představuje „monicio de adventu Domini“ (s. 121) – učí (instruit), napomíná (admonet), těší dobré (consolatur bonos) a děsí zlé (terret malos) (s. 120). Funkci kázání a jeho jednotlivých výroků včetně těch eschatologických známe již z hlubšího rozboru předchozích kázání, avšak nyní Hus považuje za důležité o ní před studenty promluvit sám. Hus dokonce postupuje tak detailně, že tyto funkce ukazuje na jednotlivých částech tématu: „Instruit et admonet omnes dicens: Confirmate corda vestra [Iac 5, 8], consolatur bonos et terret malos dicens: adventus Domini appropinquabit.“ (s. 120) Připomeňme, že všechny tyto směry, kterými výroky působí, mají posluchače donutit k dobrému jednání či je v něm utvrdit, a že všemi těmito směry v Husově díle působí i eschatologie.

Největší problém pro kazatele samozřejmě představují zatvrzelí hříšníci. Jak je přesvědčit? V odpovědi na tuto otázku stejně jako v řadě dalších myšlenek v *Confirmate* Hus není původní. *Confirmate* téměř neobsahuje Husovy původní myšlenky. Originální je na něm jen to, jakým způsobem Hus dokáže cizí nebo tradiční výroky spojit do téměř systematického pojednání, což zvláště v jeho případech a v případech žánru kázání také překvapí. Škála autorů, z nichž čerpá, je pestrá – od klasiků přes bibli až po středověké autory. Odpověď na výše položenou otázku nachází Hus u Bernarda z Clairvaux a znovu potvrzuje jednu z hlavních funkcí, kterou v jeho díle eschatologie má.⁴ Prostředkem zkrocení našeho ducha je lítost a vytrvalý pláč:

„Equum indomitum flagella domant, animam inमितem contricio spiritus et assiduitas lacrimarum,“⁵ což může dobře obstatat právě myšlenka na poslední věci: „Ergo in omnibus operibus tuis memorare novissima tua.“⁶ Et in eternum, id est usque ad mor-

4 BERNARDUS CLARAEVALLENSIS. Sermones in festivitate omnium sanctorum, sermo 1, 9–10. In *S. Bernardi Opera*. Vol. 5. Ed. J. Leclercq, H. M. Rochais. Roma 1968, s. 335.

5 Tamtéž, sermo 1, 9, s. 335.

6 Tamtéž, sermo 1, 10, s. 335.

10.1. Onen svět – role Posledního soudu, věčného trestu, spásy a smrti v *Confirmate*

tem, ait Glosa⁷, non peccabis. [Sir 7, 40] Que novissima certe mortis horrorem, iudicii tremendum valde discrimen, ardentis iehenne metum ab oculis cordis tui, inquit Bernardus, elongari nullatenus patiaris.“⁸ (vše s. 122)

Hus v *Confirmate* sice upozorňuje na příjemné i nepříjemné poslední věci, avšak při výčtu tzv. novissima, který následuje za právě uvedenou citací, zmiňuje slovy Bernarda pouze ty nepříjemné – smrt, Poslední soud a peklo: „Ecce, tria sunt oculis nostris preposita: mors horrida, tremendum iudicium et ardens iehenna. Mors venit, propinquat iudicium, iehenna est parata.“ (s. 122) V *Super Quattuor sententiarum* přitom v rámci čtvrté knihy, v níž se posledními věcmi zabývá, hovoří jen o vzkříšení, Posledním soudu a následujících posledních věcech. Obdobně i Lombardus začíná danou distinkcí problematikou zmrtvýchvstání a Posledního soudu a na samotnou smrt se nesoustředí. Vymezení posledních věcí v Husově systematickém komentáři i v Lombardových *Sentenciích* chybí, můžeme se odrazet jen od toho, co vše v poslední knize najdeme v závěrečném tematickém oddílu popsané.

Bernardova definice se zaměřuje jen na ty poslední věci, jejichž připomínka dokáže hříšníky k nápravě skutečně donutit jako hrozba, jak to Bernard ještě blíže ukazuje v jiném svém díle, na které již Hus nepoukazuje: „... sed novissima quae sunt? Nam de eis dicitur, quod eorum memor non peccabis. Ipsa sunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? Quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet, si quis ad ista non trepidat, non expavescit, non timore concutitur?“ (BERNARDUS CLARAEVALLENSIS. Sermones de diuersis, sermo 12, 4, s. 129)⁹ Hus užívá eschatologii velkou měrou i tak, jak zde o ní Bernard hovoří, ovšem neomezuje se jen na tento způsob a zabývá se i příjemnými posledními věcmi, které mají posluchače nebo čtenáře nalákat. I v *Confirmate* se tedy drží v případech výroků o posledních věcech opravdu toho, co řekl o tématu Iac 5, 8, totiž že nejen děsí zlé, ale také těší a láká dobré.

10.1. Onen svět – role Posledního soudu, věčného trestu, spásy a smrti v *Confirmate*

10.1.1. Hrozby

To, že se Hus v *Confirmate* blíže zabývá jednotlivými posledními věcmi, je jeho vlastní iniciativa. Patří mezi ně podle souvislosti s Bernardovou definicí především poslední věci, které mají hříšníky vystrašit. Obavy zlých se u Husa již tradičně

7 Obrat „usque ad mortem“ používá často Lombardus v *Sentenciích*.

8 Tamtéž.

9 BERNARDUS CLARAEVALLENSIS. Sermones de diuersis. In *S. Bernardi Opera*. Vol. 6/1. Ed. J. Leclercq, H. M. Rochais. Roma 1970, s. 73–406.

mají týkat jejich následného odsouzení (*dampnacio* – s. 120), a tak se Hus opírá zejména o Is 3, 11.

Hrozby jsou relativně mírné, je jich málo, nekumulují se na jednom místě a hlavně Hus o nich hovoří více teoreticky a soustředí se na popis prožitku, který vyvolávají, ne tolik na ně samotné. Ani zde se nesetkáme se snahou o naturalistický popis zásvětí, prostřednictvím kterého by Hus onen svět posluchačům přiblížoval. Husovi jde především o připomínku fungování odplaty, o upozornění na hrůzu onoho světa, ne tolik o detailní popis, který proto omezuje na připomínky pekelného ohně (*ignis, ignis eternus*). Smysl těchto výroků se odráží také ve velmi střídavém využití rétorických figur:

„Ergo ,agite nunc, divites, plorate, ululantes, in miseriis vestris, que advenient vobis. Divicie vestre putrefacte sunt, vestimenta vestra a tineis sunt comesta. Aurum et argentum vestrum eruginavit; et erugo eorum in testimonium erit vobis et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurisastis vobis iram in novissimis diebus, [Iac 5, 1–3]...“ (s. 120)

„Si presciremus, que cunctis parantur, multa timeret homo, que sibi tuta putat.“ (s. 125)

Varováním před nebezpečím lásky k světskému životu je také Lc 21, 34: „... et superveniat in vos repentina dies illa.“ (s. 121) *Dies illa* je totiž především *dies ulcionis* (s. 121). Kromě toho čteme v *Confirmate* už jen biblický výrok „Ite, maledicti, in ignem eternum.“ [srov. Mt 25, 41] (s. 126) a to je v *Confirmate* z hrozeb, které jsou pro Husova kázání obvyklé, vše. Vzhledem k tomu není smysluplné věnovat jednotlivým stránkám hrozeb zvláštní kapitoly. Stejně tomu je i v případě pozitivní motivace.

10.1.2. Pozitivní motivace a další příklady Husova pozitivního myšlení

Hus hrozby alespoň mírně vyvažuje. Radost dobrých je vyvolána myšlenkou na vykoupění. Hus se opírá o Is 3, 10 nebo o Lukášovo evangelium Lc 21, 28 (vše s. 121). To, co přináší potěšení, útěchu a dobrou naději („*consolationem eternam et spem bonam*“ – II Th 2, 16; s. 121), je dobré jednání, které k vykoupění vede:

„Perfecti, confirmate corda vestra in celestium contemplacione valida, nam I Cor. dicitur: Qui confirmabit vos usque in finem, sine crimine in die adventus [I Cor 1, 8] (...) Confirmate..., ut integri mente et corpore (...) Deus sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in adventu Domini...“ (s. 121)

V tomto kontextu je potom samozřejmé, že otázka, zda má cenu jednat dobře, která se v *Confirmate* objevuje, je čistě cvičnou. Navíc hned následuje kladná

odpověď: „... sed pro quo sic servari debet homo integer? Certe, ut coronetur...” (s. 121)

Také závěr kázání vyznívá pozitivně, protože v něm Hus hovoří o Posledním soudu jako o začátku spásy:

„Carissimi, ‚nunc propior est salus nostra, quam cum credidimus,‘ ait Apostolus, quia ‚nox‘ peccati, ignorantie et dampnationis ‚precessit, dies autem‘ gracie, fidei et salutis ‚appropinquavit‘. (...) abnegantes omnem impietatem et secularia desideria ‚sobrie,‘ quo ad nos, ‚iuste,‘ quo ad proximos, ‚et pie,‘ quo ad Deum vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem,‘ [Rm 13, 11, 12] id est beatitudinem, que est obiectum spei, ‚et adventum glorie magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Cristi...“ (s. 127)

Ke konci se objevuje ještě jeden doklad Husova pozitivního myšlení. Dobrý člověk chápe z určitého hlediska pozitivně veškeré poslední věci, i svoji smrt, neboť ta může představovat konec utrpení:

„Nam iustis ‚melior est dies mortis quam nativitatis.‘ – Eccl. 7 [srov. Eccl 7, 2], quia preciosa est mors sanctorum in conspectu Domini. Ipsa etenim est exitus de carcere, finis exilii, laboris consumacio, ad portum applicacio, finicio peregrinacionis, depositio gravissimi oneris, scilicet corporis animam agravantis, ymo mors est de furioso equo descensus, id est de carne, de ruinosa domo liberacio, de ardenti camino extraccio, omnium terminacio egritudionum, evasio omnium periculorum, omnium malorum consumpcio, vinculorum disrupcio, debiti nature solucio, redditus in patriam et ingressus in gloriam. Quapropter, carissimi, confirmemus corda nostra in propositis, ut possimus consistere in excelsis, nam adventus Domini, qui ad nos descenderat, appropinquabit. Studeamus, karissimi, ad ipsum per eam ascendere... studeamus...” (vše s. 127–128)

Třetí poslední věc, tj. peklo, tuto dobrou náladu nekazí, protože výklad o něm alespoň v písemném záznamu nakonec chybí.

Také v případě výroků o nebeském království se Hus nepokouší místo věčného života popisovat jinak než pomocí toho, jaký pocit v něm duše budou zažívat, a upozorňuje jako v předešlých kázáních na kontrast nejen pekla a nebe, ale jak jsme na ukázkách viděli, v souvislosti s okamžikem smrti zejména pozemského strádání a nebeského naplnění (fructus, redempcio, integer, sanctificare, coronare, dies salutis, beata mors – exitus de carcere, finis exilii, redditus in patriam atd.). Ukazuje tak vedle toho, co říká o posledních věcech v uvedené ukázce Bernard, znovu další význam kázání a posledních věcí – používá je jako útěchu těm, kteří v pozemském životě trpí chudobou a bolestí. Pokud jde o rétorické figury, objevuje se výrazněji jen amplifikace.

10.2. Smrt

První poslední věcí, jejíž připomínka má v *Confirmate* napravit hříšníky, je smrt. Hus si všímá několika stránek smrti a nazírání této události. Snad tou nejvýraznější je vnímání smrti jako obecně velké změny. Hus adresuje úvahy o smrti tomu, kdo chce dlouho žít: „... litigiosus iuvenis satagens diu vivere...“ (s. 122) Samozřejmě má na mysli hlavně boháče. Hříšník si musí uvědomit, jakou naprostou kvalitativní změnu vůči světskému postavení a životu tato nevyhnutelná součást lidského života představuje a jak rozdílné z hlediska trvání pozemský a posmrtný život jsou: „Ecce, mors ostendit patule, quam sit modica potencia huius mundi et que sit vita nostra, quia ‚vapor ad modicum parens‘ – Iac. 4 [Iac 4, 14]. Cum ‚homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velud umbra‘ – Iob 14 [Iob 14, 1–2].“

Hus tomuto tématu věnuje ve speciální kapitole kázání dlouhé pasáže, které vynikají spíše z hlediska řečnického, než že by přinášely nějaké překvapivé a bohaté informace. Představme si, jak silně např. muselo působit neustále opakování slov „mors est ventura“ v první básni, kterou uvádím níže. Navíc celý výklad o smrti je rozsáhlou amplifikací několika základních křesťanských myšlenek. Hus se ve svých úvahách pohybuje naprosto v tradičních mezích. A ani ona rétorika není původní.

Po smrti neplatí lidské právo, prosby ani moc. Vzhledem ke smrti jsou úřady, majetek a tělo pomíjivé. Jediné, co z pozemského života přetrvává, co svým způsobem zasahuje až za hranici smrti, je jednání. Jeho hodnota je trvalá, a jednání má proto jediný skutečný smysl v konečném životě. Po smrti už nic ovlivnit nemůžeme. Smrt je nevratná stejně jako pozemský čas. Smrt čeká na každého bez rozdílu a vždy se dočká.

„Mors est ventura, que non curat tua iura.
 Mors est ventura, que non vult dare tempora plura.
 Mors est ventura, nec prece nec precio fugitura.
 Mors est ventura, quam non fugat potencia dura.
 Mors est ventura, quid fiet de prepositura?
 Mors est ventura, que dissipabit beneficia plura.
 Mors est ventura, quam non excuciet et papatura.
 Mors est ventura, que caput quaciet et tua crura.
 Mors est ventura, non fac, que scis nocitura.
 Mors est ventura, fac, que sunt Deo placitura.
 Mors est ventura, transibis ad altera iura.“

(NICOLAUS VON BIBRACH. *Carmen historicum occulti auctoris saec. XIII.*, v. 866–895 passim, s. 216–217.)¹⁰

10 NICOLAUS VON BIBRACH. *Carmen historicum occulti auctoris saec. XIII.* Ed. C. von Höfler. Wien 1861. Sitzungsberichte/Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse 37.

a Hus dodává:

„Quia ‚Est nostre sortis transire per ostia mortis.
Et grave transire, quia transitus absque redire.‘¹¹“ (vše s. 122)

Vztah ke smrti vypovídá o kvalitě člověka. Myšlenka na smrt vyvolává v lidech dvojitý pocit, a to podle zaměření člověka na světské, nebo duchovní věci a podle jeho svědomí. Hus si podrobně všímá jen negativního vnímání smrti, tj. pocitu těch, které kritizuje za špatné jednání, a drží se tak pojetí posledních věcí z Bernardovy definice (horrida mors jako „amara memoria homini iniusto“, srov. Sir 41, 1–2; s. 123 a 122). Všímá si pocitu nevěřících, boháčů, lenochů, šťastlivců a povýšenců nebo zdravých a mladých lidí, kteří nemyslí na to, že tento jejich stav je dočasný (s. 122–123). Když takoví lidé pomyslí na smrt, vyvolá to v nich pocity, které Hus popisuje jako „crudo, furor, zelus, tumultus, fluctuacio et timor mortis“ (Sir 40, 4; s. 123), tedy prožitky podle Husa neslučitelné se správným křesťanským životem. Kdo cítí strach, má špatné svědomí, protože je hříšný a musí se napravit, a platí to opět pro všechny sociální skupiny.

Velmi silná je také idea rovnosti lidí ve smrti, ke které Hus cituje další autority: Claudia Claudiana (s. 123; *De raptu Proserpinae*, liber II, v. 300–302, s. 374)¹² a Hildeberta z Lavardinu (*Carmina minora*, carm. 11 – Ad reginam Anglorum, v. 3, s. 4).¹³

Co je smyslem všech těchto Husových výpovědí? Připomínka smrti je především dalším Husovým prostředkem, jak lidi donutit ke zpytování svědomí a nápravě. Proto se Hus také od této poslední věci již tradičně vrací k připomínce dobrého jednání, k pozemskému životu, k velmi dlouhým úvahám o marnosti světského, jimiž nahrazuje svoji tradiční kritiku. Smrt je hranicí, je koncem těla i všeho, co na něm záviselo. Hus opět hovoří o protikladu, který tentokrát demonstruje consciencia a prchavá gloria a přechází ke kritice světského bohatství, jak k tomu připomínka smrti nabádá.

Objevuje se ještě další myšlenka, že smrt je záležitostí okamžiku a může nastat hned:

„Alius dixit ad ostendendum, quam sit vana mundi potencia: ‚Heri iste multos poterat a morte liberare, hodie mortis iacula non potuit evitare.‘ Alius dixit: ‚Heri iste premebat terram, hodie a terra premitur ipse.‘ Alius dixit: ‚Heri iste multos habebat amicos et inimicos, hodie omnes habet equales.‘ Alius dixit: ‚Heri omnes gentes habebant istum in timore, hodie ipsum omnes habent in vilitatem et horrorem.‘“ (s. 124)

11 Příklad užívaný ve středověku (*Thesaurus proverbiorum medii aevi*. Hrsg. von Kuratorium Singer der Schweizerischen Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften. Begr. von S. Singer. Berlin, New York 2001, s. 326).

12 CLAUDIUS CLAUDIANUS. *De raptu Proserpinae*. In *MGH. Recensuit T. Birt. Berolini 1892*, s. 347–393.

13 HILDEBERT (CAENOMANNENSIS). *Carmina minora*. Rec. A. B. Scott. Leipzig 1969.

Zbývá ještě dořešit výrazovou stránku Husových výpovědí o smrti. Terminologická stránka je propracovaná, ale nepůvodní. V systematickém komentáři *Super Quattuor sententiarum* se Hus smrti speciálně nevěnuje a nacházíme zde jen občasné její připomínky a typicky křesťanské výroky o nevyhnutelnosti smrti apod. Podobně je tomu i v Husově předloze, v Lombardových *Sentenciích*, kde čteme také pouze občasné výroky o tom, že smrt znamená změnu (*Sententiae*, I, 8, 2, 2, s. 97), že se týká všech (tamtéž, II, 30, 1, s. 496), že smrt je pro některé koncem dobra, pro jiné ukončením zla (tamtéž, III, 15, 4, s. 103), že je to oddělení duše od těla (tamtéž, např. III, 21, 2, 1, s. 134) a že existuje i věčná smrt (tamtéž, např. IV, 18, 4, 1, s. 357). Ani zde nenajdeme souvislý výklad o smrti, pouze o smrti Kristově stejně jako v Husově komentáři. V podstatě tedy nacházíme to, co v Husově *Confirmate*, již v Lombardových *Sentenciích*.

V případě tzv. Husových předchůdců potom nemáme mnoho materiálů ke srovnání. Milíč o smrti zvláštní úvahy nevede. Jen občas je zřejmé, že chápe smrt spíše jako smrt duchovní, tj. peklo, jako mors eterna. Janov v *Regulích* uvádí jen drobné zmínky typu, že věčné odsouzení znamená nejhorší smrt (*Regulae*, III, 6, sv. IV), že se nemáme bát lidí, neboť nemohou zabít duši (např. *Regulae*, I, 1, 8, s. 41, sv. I), že existuje dvojitá smrt – mors culpe a mors corrupcionis (*Regulae*, V, 7, 15, s. 148, sv. VI) nebo že hodina smrti není vůbec jistá (*Regulae*, V, 4, 1, s. 67–68, sv. VI).

10.3. Poslední soud

Také Poslednímu soudu Hus věnuje zvláštní oddíl kázání. Hrozivý soud je blízko, ovšem jak už víme i ze *Super Quattuor sententiarum*, přesný čas nikdo z lidí nezná: „... revolvamus vanitatem seculi, iam respiciamus ad diem districti iudicii, quoniam adventus Domini appropinquabit, adventus, inquam, certus, sed quo ad diem et horam, incertus.“ (s. 126) Pro křesťany to znamená být neustále ve střehu, bdít (Mt 25, 13).

Tak jako Hus rozeznává nepřijemné a příjemné poslední věci, jako rozlišuje hrozby a útěchu, tak už v úvodu hovoří o Kristu, jehož příchod očekáváme, ze dvou hledisek – jako o tom, který nejprve přišel lidi spasit (východiskem je Io 3, 16–17), a nazývá jej medicus, omnipotens Deus, legislator iustissimus, Filius hominis: „Venit, non ut perderet, sed perditum inveniret hominem et salvaret. Venit, non ut mundum iudicaret, sed salvaret.“ (s. 119; srov. Io 3, 16–17); mnohem více po vzoru Bernardovy definice o něm hovoří jako o tom, který nás bude brzy spravedlivě a přísně soudit:

„... expectamus rigidissimum iudicem in magestate, iusticia et horribilitate. Non nos decipiat nostra adulacio, ut dicamus: Qui venit, non ut iudicet mundum, sed ut salvetur

mundus per ipsum, non iudicabit ad dampnationem. Certe, qui iudicatus est propter nos, veniens iudicabit nos.“ (s. 120); „... Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vite,‘ [srov. Io 5, 28–29] id est in beatitudinem, ‚qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii,‘ id est in condemnationem. Hec cogitemus, hec sepiissime in mente discuciamus, hec timeamus, relinquamus, virtutes diligamus, patientes simus...“ (s. 120)

Popis onoho dne, který Hus v této souvislosti cituje (s. 126), je na jeho poměry neobvykle barvitý, ale tak jako se nese celé kázání spíše v přívětivém duchu, tak i Bůh je v něm přes předešlé varování nakonec ukázán přece jen jako milosrdný soudce:

„... quia 2 Pet. 3 dicit Cristi vicarius: ‚Adveniet dies Domini sicut fur, in quo celi magno impetu transiet, elementa vero calore solventur, [II Pt 3, 10] terra autem et que in ipsa sunt opera, exurentur.‘ Et subdit Petrus: ‚Cum igitur hec omnia dissolvenda sint, quales oportet nos esse in sanctis conversacionibus et pietatibus expectantes et prope-rantes in adventum diei Domini nostri Iesu Cristi, per quem celi ardentes solventur et elementa ignis ardore tabescent.‘ [srov. II Pt 3, 11–12] Ecce, adventus Domini horribilis, in quo supra erit iudex offensus, reprobis iratus, subtus chaos horridum inferni patens. A dextris omnia peccata accusancia, a sinistris omnia demonia ad supplicium trahencia, retro mundus ardens, ante angeli Dei ad infernum propellentes, intus consciencia crudelissime mordens, extra ignis intollerabilis corpus urens, tam boni quam mali peccata cognoscentes omnium, et sancti iudicis approbantes sentenciam, qua dicetur: ‚Ite, maledicti, in ignem eternum.‘¹⁴ [srov. Mt 25, 41] Hec pensantes ex animo agamus penitenciam, queramus gratiam, nam dicit Petrus 2 Pet. 3: ‚Non tardat Dominus promissionem, sed patienter egit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitenciam reverti.‘ [srov. II Pt 3, 9] Ecce, piissimus Dominus non vult aliquos perire, sed vult omnes salvos fieri, si agant penitenciam, patienter expecat, et donis promissis non tardat. Ergo confirmate corda vestra in paciencia, quoniam adventus Domini appropinquabit.“ (s. 126–127)

Ani v případě tématu Poslední soud není třeba zdlouhavě připomínat, že funkcí myšlenky na Poslední soud je vrátit člověka k úvahám o svém chování a k jeho nápravě. A není třeba vyjmenovávat jednotlivé výroky a rétorické figury (které jsou užívány tradičním způsobem), které vidíme pohromadě ve dvou uvedených ukázkách. V *Confirmate* před sebou máme ucelený popis Posledního soudu, který má přivést na správnou cestu budoucí duchovní a současně jim ukázat, jaké prostředky mají při výchově svých budoucích svěřenců využívat.

14 Srov. *Super IV Sententiarum*, IV, XLVII, 1, s. 724.

